

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

УДК 346:[334.7+347.72](477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-2.14>

Б. С. Щербина, кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права Навчально-наукового
інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID 0000-0001-5388-7600

ТИПОВІ КОРПОРАТИВНІ ПРАВА УЧАСНИКІВ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Метою наукової статті є здійснення комплексної наукової розробки із встановлення змісту типових корпоративних прав учасників акціонерного товариства в Україні. Визнано, що поширеною практикою є нормативного визначення підстав та припинення корпоративних прав для суб'єкта господарювання із моменту його державної реєстрації, що означає внесення відомостей до відповідного державного реєстру, та припиняється із моменту відображення у реєстрі інформації про припинення діяльності такої юридичної особи. Акцентовано увагу на нормативному регулюванні проведення електронних загальних зборів. Визначено, що електронні загальні збори акціонерів мають проводитися виключно шляхом електронного заочного голосування акціонерів з використанням авторизованої електронної системи шляхом накладення кваліфікованого цифрового підпису. Описано таку форму проведення загальних зборів акціонерів, як дистанційні загальні збори, що також не передбачають спільної присутності на них акціонерів (їх представників) та проводяться шляхом дистанційного заповнення бюлетенів акціонерами і надсилання їх до товариства через депозитарну систему України у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Зроблено висновок, що запроваджені альтернативні форми проведення загальних зборів учасників акціонерних товариств відповідають наявній моделі заочного голосування, що поширеною в країнах Європейського Союзу, яка реалізується за допомогою електронних засобів комунікації та вимагає забезпечення участі суб'єктів у режимі реального часу. Обґрунтовано, що реалізація та забезпечення ефективності здійснення типових корпоративних прав вимагає подальшої адаптації національного законодавства України до законодавства країн ЄС, де встановлюються стандарти інформаційного обігу документів про діяльність акціонерних товариств, стандарти прозорості розробки та ухвалення управлінських рішень, а також стандарти дотримання корпоративного суб'єктивного права на отримання дивідендів.

Ключові слова: адаптація законодавства, господарські товариства, доступ до публічної інформації, дивіденди, електронні загальні збори, інформація, корпоративні відносини, корпоративні права, корпорація, рішення загальних зборів, переведення прав та обов'язків, реалізація прав, управління.

B. S. Shcherbyna. Typical corporate rights of members of a joint-stock company

The purpose of the scientific article is the implementation of a comprehensive scientific development to establish the content of the corporate rights of participants in a joint-stock company in Ukraine. It is recognized that a common practice is the regulatory definition of the grounds and termination of corporate rights for an enterprise from the moment of its state registration, which means entering information into the relevant state register, and terminates from the moment information about the termination of the activities of such a legal entity is displayed in the register. Attention is focused on the normative regulation of holding electronic general meetings. It is determined that the general meeting of shareholders should be held exclusively by electronic absentee voting of shareholders using an authorized electronic system by imposing a qualified digital signature. Such a form of holding a general meeting of shareholders as a remote general meeting is described, which also does not provide for the joint presence of shareholders (their representatives) at it and is carried out by remotely filling out ballots by shareholders and sending them to the company through the depository system of Ukraine in the manner established by the National Commission for Securities . paper and stock market. It is concluded that the introduced alternative forms of holding a general meeting of shareholders of joint-stock companies correspond to the existing model of absentee voting, which is common in the countries of the European Union, which is implemented using electronic means of communication and requires the participation of subjects in real time. It is substantiated that the implementation and ensuring the effectiveness of exercising standard corporate rights requires further adaptation of the national legislation of Ukraine to the legislation of the EU countries, which establish standards for information circulation of documents on the activities of joint-stock companies, standards for transparency in the development and adoption of management decisions, as well as standards for compliance with the corporate subjective right to receive dividends.

Key words: adaptation of legislation, business entities, access to public information, dividends, electronic general meeting, information, corporate relations, corporate rights, corporation, decision of the general meeting, transfer of rights and obligations, exercise of rights, public administration.

© Б. С. Щербина, 2023

Постановка проблеми. Під типовими корпоративними правами необхідно розуміти такі права особи, як: 1) право брати участь у здійсненні управління визначеним господарським товариством; 2) право на дивіденди як частину прибутку товариства; 3) право на частину ліквідаційного майна товариства; 4) права доступу до звітної інформації господарського товариства про його діяльність; 5) право виходу із складу учасників господарського товариства. Також до типових корпоративних прав може бути віднесено і право на незгоду як різновид корпоративних прав акціонерів.

Типові корпоративні права визначають зміст взаємовідносин учасників господарських товариств та власне суб'єктів господарювання, що визначає актуальність дослідження їх системи та змісту.

Стан наукової розробки проблеми. Специфіка дослідження корпоративних прав, встановлення їх змісту та систематизації досліджено у наукових публікаціях таких вчених, як О.М. Вінник [1], І.В. Лукач [2], Д.І. Погрібний [3, с. 75–79] та ін. Варто підкреслити, що триваюча реформа системи господарського законодавства визначає подальшу актуальність із дослідження проблеми розуміння змісту корпоративних прав учасника товариства, що обумовлює актуальність теми.

Метою дослідження є визначення змісту типових корпоративних прав.

Виклад основного матеріалу. Типові корпоративні права мають розумітися як абсолютні права учасників господарських товариств, зміст яких та специфіка реалізації не відрізняється залежно від проявів активностей їх носіїв.

Одним із основоположних типових корпоративних прав є право особи на отримання дивідендів як частини прибутку господарського товариства. Право на отримання дивідендів є складовою системи майнових типових прав. У перекладі з латиниці категорія «дивіденд» розуміється як певне майно, що має бути поділено [4, с. 231]. Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» встановлюється можливість емісії як звичайних, так і привілейованих акцій, при цьому володільць останніх має інший, відмінний обсяг від обсягу прав, якими наділяються володільці звичайних акцій, корпоративних прав. Обсяг дивідендів, що сплачуються володільцям привілейованих акцій, має встановлюватися у статутних документах господарського товариства [5].

Дослідження змісту корпоративних правовідносин та особливостей їх здійснення визначає відсутність нормативного закріпленого механізму виплати дивідендів [6, с. 57–62]. Цікавим є підхід Н.А. Сліпенчук, який обґрунтовує, що право на дивіденди виникає внаслідок укладення зобов'язання учасником акціонерного товариства [7, с. 110].

Право на отримання дивідендів набуває характеру зобов'язання після ухвалення загальними зборами рішення про їх нарахування та виплату. Право на дивіденди є одним із найважливіших прав особи, яке втім часто порушується і неналежним чином забезпечується. Одним із організаційно-правових напрямів забезпечення належного здійснення права особи на дивіденди як виду корпоративних прав є законодавче встановлення вимоги щодо ухвалення такого рішення лише кваліфікованою більшістю голосів загальних зборів [8]. Відповідно до ч. 2 ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлюється нормативна заборона із здійснення дивідендів за умови: або за наявності непогашеного зобов'язання товариства про викуп акцій відповідно до статті 102 Закону України «Про акціонерні товариства»; або ж у разі якщо дивіденди за привілейованими акціями виплачено не у повному обсязі. До компетенції загальних зборів акціонерного товариства не відноситься право обмежити виплату дивідендів. Втім і немає прямої заборони щодо неможливості ухвалення такого рішення загальними зборами акціонерного товариства, що вимагає нормативного закріплення положення щодо допустимості ухвалення рішення про обмеження здійснення права на отримання дивідендів як складового елементу такого органу управління.

Іншим важливим корпоративним правом є право на участь в управлінні, що найчастіше має реалізуватися шляхом голосування на загальних зборах. Водночас вітчизняне законодавство у зв'язку із змінами запровадженими у липні 2023 року передбачає реалізацію корпоративного права на участь в управлінні товариством шляхом безпосередньої участі у засіданні загальних зборів, але і шляхом електронного заочного голосування засобами авторизованої електронної системи. Відповідно до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлюється така форма ухвалення управлінського рішення як електронні загальні збори, що не передбачають спільної присутності на них всіх акціонерів чи їх представників. Електронні загальні збори проводяться виключно шляхом електронного заочного голосування акціонерів з використанням авторизованої електронної системи шляхом накладення кваліфікованого цифрового підпису. Іншою формою проведення загальних зборів акціонерів є дистанційні загальні збори, що також не передбачають спільної присутності на них акціонерів (їх представників) та проводяться шляхом дистанційного заповнення бюлетенів акціонерами і надсилання їх до товариства через депозитарну систему України у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Запроваджені альтернативні форми проведення загальних зборів учасників акціонерних товариств відповідають наявній моделі заочного голосування, що поширеною в країнах Європейського Союзу, яка реалізується за допомогою електронних засобів комунікації та вимагає забезпечення участі суб'єктів у режимі реального часу [9]. Такі норми діють на території як країн ЄС, так і у США та інших сучасних країнах. Зокрема, відповідно до модельного Акту США «Про підприємницьку корпорацію» [9] визначений механізм

із організації проведення загальних зборів заочно (дистанційно) (action without meeting), де особливої уваги приділяється необхідності дотримання вимог із забезпечення реального часу відбуття такого заходу, а також належності персоніфікації результатів голосування [10, с. 26].

Такий самий підхід визначено згідно із положеннями Французького торгового кодексу, де встановлено право акціонерного товариства на застосування засобів телекомунікації чи засобів онлайн-зв'язку. Відповідно до Акціонерного закону ФРН (§§ 118–124) встановлена процедура фактичного (реального) проведення загальних зборів. Обов'язковою вимогою, що забезпечує доступ до публічної інформації про проведення загальних зборів акціонерного товариства, є вимога про розміщення відомостей про результати та дотримання процедури такого заходу [11].

Необхідно підкреслити, що обрання електронної форми проведення загальних зборів акціонерів не має базуватися на засадах примусовості, а має виходити із засад добровільності та збалансованості публічних та приватних інтересів, безпеки людей та виробництва, добросовісності та справедливості. Отже, проведення загальних зборів заочно, виходячи із нормативного та організаційного досвіду країн ЄС та США, найчастіше відбувається шляхом присутності акціонерів через активізацію електронної форми персоніфікації особи та електронного кваліфікованого підпису.

При цьому нормативно встановлюється певне коло питань, вирішення яких не допускається шляхом проведення заочної форми загальних зборів акціонерного товариства. Такими питаннями є: формування складу наглядової ради та ревізійної комісії товариства, а також утвердження аудитора товариства, звітування щодо реалізації балансу товариства за рік, виплати дивідендів та інші важливі організаційні питання, що пов'язані із здійсненням корпоративних прав тощо [12, с. 229–230].

Таким чином, вимагається нормативне закріплення відповідно до положень чинного законодавства України переліку питань, які не можуть бути ухвалені шляхом проведення загальних зборів акціонерів у заочній дистанційній формі.

До корпоративних прав акціонерів необхідно віднести також і право особи на отримання інформації про господарську діяльність товариства. Процедура реалізації права на доступ до інформації про діяльність акціонерного товариства закріплюється згідно із положеннями статей 112–113 Закону України «Про акціонерні товариства». Чинним законодавством встановлюється вимога до акціонерного товариства про забезпечення кожному акціонеру доступу до документів підприємства, зокрема, до наказів і розпоряджень голови колегіального та одноосібного виконавчого органу, що впливають на реалізацію корпоративних прав такого акціонера), а також додатково встановлюється, що особи, які володіють 5 і більше процентами акцій товариства має надаватися доступ до будь-яких інших документів товариства, що містять відомості про фінансово-господарську діяльність такого товариства. У разі, якщо такі документи містять інформацію з обмеженим доступом, то режим її поширення санкціонується як засобами внутрішнього аудиту, так і засобами зовнішнього інформаційного контролю.

Для реагування на запит акціонера про надання інформації про діяльність господарського товариства надається 10 робочих днів. Відповідь на запит може бути оформлена як у паперовій формі, так і шляхом направлення документів в електронній формі. Плата за оформлення відповіді на запит інформації про стан діяльності підприємства, як правило, має надаватися безоплатно, але у разі необхідності роздруківки значної кількості матеріалів, то товариство може вимагати оплати таких послуг з боку акціонера.

Доступність інформації про стан діяльності акціонерного товариства забезпечується також шляхом встановлення нормативної вимоги щодо функціонування офіційної інтернет-сторінки підприємства, де має бути розміщені: статут акціонерного товариства, зміни до статуту; положення про загальні збори, наглядову раду або раду директорів, виконавчий орган, інші внутрішні положення товариства, що регулюють діяльність органів товариства, та зміни до них; положення про кожний діючий відокремлений підрозділ товариства; кодекс корпоративного управління товариства; протоколи загальних зборів; документи суб'єктів аудиторської діяльності щодо товариства; річну фінансову звітність, річну консолідовану фінансову звітність; документи звітності, що подаються до державних органів; проспекти цінних паперів або рішення про емісію цінних паперів, а також свідоцтво про реєстрацію випуску акцій та інших цінних паперів товариства; актуальний перелік афілійованих осіб товариства із зазначенням кількості, типу та/або класу належних їм акцій; регулярну та особливу інформацію про товариство згідно з вимогами законодавства; звіти наглядової ради або ради директорів; звіти виконавчого органу; положення про винагороду членів наглядової ради або ради директорів та виконавчого органу, – окрім відомостей, що містять конфіденційну інформацію, чи інформацію, доступ до якої має бути обмежений чи заборонений. Відповідно до положень частини шостої статті 113 Закону України «Про акціонерні товариства» закріплюється право акціонерного товариства на офіційну відповідь у наданні відповіді акціонеру на його інформаційний запит, якщо він направлений до підприємства повторно і вже раніше був належним чином товариством опрацьований. Розгляд спорів щодо забезпечення доступу до інформації про стан діяльності акціонерного товариства відноситься до компетенції адміністративних судів.

Висновок. Таким чином, реалізація та забезпечення ефективності здійснення типових корпоративних прав вимагає подальшої адаптації національного законодавства України до законодавства країн ЄС, де

встановлюються стандарти інформаційного обігу документів про діяльність акціонерних товариств, стандарти прозорості розробки та ухвалення управлінських рішень, а також стандарти дотримання корпоративного суб'єктивного права на отримання дивідендів.

Список використаних джерел:

1. Вінник О.М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення : монографія. Київ : Атіка, 2003. 352 с.
2. Лукач І.В. Господарсько-правове регулювання корпоративних відносин в Україні: теоретичні проблеми : дис. ... докт. юр. наук : 12.00.04. Київ, 2016. 474 с.
3. Погрібний Д.І. Особливості правового забезпечення діяльності транснаціональних корпорацій. *Право та інновації*. 2015. № 1. С. 75–79.
4. Юридична енциклопедія. Том. 2. Київ : «Українська енциклопедія», 1998. 546 с.
5. Про акціонерні товариства : Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985>
6. Щербина О.В. Проблеми реалізації права акціонера на отримання дивідендів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. Вип. 37. С. 57–62.
7. Сліпенчук Н.А. Цивільно-правові способи захисту корпоративних прав : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. 212 с.
8. Закон Португалії «Про комерційні компанії» Portugal Commercial Company Act of 29 March 2006 (last amended 31/10/2007) URL: http://www.cmvm.pt/EN/Legislacao_Regulamentos/Legislacao%20Complementar/Emitentes/Documents/Final2009.Commercial%20Company%20Act.consol8.2007andDL357A.2007.pdf
9. Model business corporation act annotated: official text with official comments and statutory cross-references, revised through 2005 / adopted by the Committee on Corporate Laws of the Section of Business Law. URL: <http://greatlakesval.com/wp-content/uploads/2011/08/Model-Business-Corporation-Act.pdf>
10. Bruno S., Ruggiero E. Public Companies and the Role of Shareholders: National Models Towards Global Integration. Kluwer Law International, 2011. 265 p.
11. Директива 2007/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11.06.2007 «Про використання певних прав акціонерів у лістингованих компаніях». URL: <http://www.minjust.gov.ua/45877>
12. Лукач І. В. Правовий аспект заочного голосування на загальних зборах в корпораціях. *Юридичний вісник*. 2014. № 3. С. 226–231.